

ből rakott indítása is. Ennek első két rétegvén habarcsnyomokat lehet megfigyelni, ami arra utal, hogy az említett sekély alapozást hozzáfalazták a diadalívpillér alsó részéhez. Ezek alapján adhatjuk meg a szentély megemelt szintjét (49,40 m). A szintkülönbségből és a sávalapozás elhelyezkedéséből ítélve két lépcsőfok lehetett itt, ám ennek részleteiről semmilyen adatunk nincs (a helyreállításakor ezért döntöttünk egy lépcső kialakítása mellett). A szentélyben előkerült a kb. 1,3×1,6 m-es főoltár alapozása, melynek egyes köveit későbbi rablóátások során kimozdították. A szentély D-i belső falsíkján kis fülke egyik kávját figyeltük meg, minden bizonnyal az egykori szentségtartó-fülkéről van szó.

A hajó és a diadalívpillérek találkozásánál egy-egy mellékoltár lenyomatai jelentkeztek. Az É-i mellékoltár maradt meg épebben. Egy-egy kis fülkét alakítottak ki az É-i hajófalán, melynek záródása nem szabályos negyed körív, benne két sérült kőelemmel, másutt csak a kőelemek lenyomatával. Ebbe a fülkébe „betolva” helyezték el a mellékoltár tömbjét, melynek alapozását beakötötték a templom falába. A mellékoltár elbontásakor keletkezett csorbázat meghatározta a mellékoltár nagyságát. A fülke fenékszintje az egykori járószintből kb. 35–40 cm-rel látszott ki (esetleg egy oltárlépcső csatlakozott hozzá). Hasonló szerkezetű fülke és mellékoltár volt található a D-i oldalon is, ám itt a fülke teljesen kiromlott. A fülkével bővített mellékoltár nem ismeretlen 13. századi templomainknál.

A templom bejárata D-ről nyílt. A kapu helye egy kiromlás formájában jelentkezett, belső síkján a D-i kávjánál talán fészkek nyomát tártuk fel. A templom körüli külső járószint nagyjából megegyezett a belsővel. Építész: Mója Sándor.

FÜLÖP ANDRÁS

374. Törökbálint, Tópark

(Pest megye) B, V

A Tóparkon 1995. óta folyik az építkezés, és ezzel párhuzamosan a régészeti feltáró munka. 2000-ben a SKANSKA cég a 3301/20. hrsz. területen épített iroda-és raktárépületet. Ebben az évben az épület területén belül mintegy 400 m²-es területen végeztük el a feltárást. A parkoló területét 2001-ben fogják lehumuszolni.

2000 augusztusától októberéig a feltárt részen 43 objektum került elő: házak, gödrök, kemencék és cölöplyukak. A leletanyag nagyobb része késő bronzkor-kora vaskori kerámia és állatcsontok. Kiemelendő a vaskori urna és a mellette előkerült fémlánc és cápafog(!) a 7. objektumból. A munka 2001 tavaszán folytatódik.

MARÓTI ÉVA

375. Túrony, Református templom

(Baranya megye) Á, Kk

A túronyi református templom épületkutatására a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma által meghirde-

tett Nemzeti Örökségi Program keretében, 2000. augusztusában került sor.

Túrony (eredetileg Turul) az írásos forrásokban először 1237-ben tűnik fel, amikor a Zydoy nemzetségbeli Macha gyámja Acilles (?), a fiú birtokát, Turul fele részét 40 ezüst márkáért eladta a pécsi káptalannak. Kérdés, már ekkor létezett-e a mai épületben fennmaradt Árpád-kori templom, amely az épületkutatás megállapításai szerint kb. 11 m hosszú hajóból és íves alaprajzú szentélyből állhatott. E korai, pelyvával kevert habarcsba rakott törtkőből emelt épületből a mai napig megmaradt a hajó nagy része, melyet a déli oldalon három, szokatlanul magasan helyezkedő ablak tör át. E három, korai ablak különlegessége, hogy bennük a fa tokszerkezet maradványai vészték át az évszázadokat. Ajtaja szintén a D-i oldalon volt.

Még szintén a 13. század folyamán a D-i és Ny-i oldalán 2-2 ablakkal áttört, sarkain diagonális támpillérekkel megerősített bővítménnyel Ny felé meghosszabbították az épületet, melyet ráépítettek a templom körüli temető néhány sírjára.

A régészeti kutatás során a templom D-i oldalán egy íves szentélyzáródású 13. század végi–14. század eleji kápolna maradványait tártuk fel.

Az imént leírt formában állhatott fenn a templom a 14. század 30-as éveiben, amikor az épület – papja, a pápai tizedjegyzékben említett Péter (sacerdos de Timul illetve Turul) révén – közvetve először tűnik fel az írott forrásokban.

Építés- és építészettörténeti szempontból akkor érte a legjelentősebb változás, amikor az Árpád-kori szentélyt lebontva sokszögzáródású, támpilléres, ritkán alkalmazott szerkezetű, egyen vállvonalú, cikkelyekkel záródó boltozatú, csúcsíves ablakokkal megvilágított gótikus szentélyt építettek, amely hatalmas, élszedett csúcsívvel nyílik a szentéllyel csaknem azonos szélességű hajóba. A hajó K-i végeit ugyanekkor támpillérekkel erősítették meg. E szentély különleges sajátossága, hogy D-i falában egy szokatlanul nagyméretű ülőfülke található, a másik négyben pedig fülkéket alakítottak ki, bizonyára klenódiomok és ereklyék bemutatása céljából. Kérdés, hogy e páratlan szentélykialakítás összefüggésbe hozható-e XIII. János pápa 1414-es búcsúengedélyével, amelyben mindazoknak, akik a következő 10 évben a pécsi egyházmegyei Thuron-ban lévő Szűz Mária Plébániaegyházat az oklevélben felsorolt egyházi ünnepeken és a templom felszentelésének napján felkeresik, tízévi és tízszer negyvennapos, illetve száznapi búcsút engedélyezett. A szentély felépítését követően a falképtöredékek alapján ki is festették a templomot és nagyméretű sekrestyét csatoltak a templom É-i oldalához, amely a benne talált oltáralapozás tanúsága szerint kápolnaként is használtak.

A baranyai főesperességbe tartozó falu a 16. században a pécsi káptalan illetve a pécsi prépost birtokában volt, mígnem a török hódítás következtében kettős adózású lett, a templom pedig a reformátusok birtoká-